

Edward Szymański

Niepodległość Seszeli (Seychelles)

Przegląd Socjologiczny Sociological Review 29, 33-43

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

EDWARD SZYMAŃSKI — WARSZAWA

NIEPODLEGŁOŚĆ SESZELI (SEYCHELLES)

W poniedziałek 28 czerwca 1976 r. w Victorii, największym mieście i stolicy archipelagu wysp seszelskich¹, odbyła się ceremonia wciągnięcia na maszt nowej flagi niepodległego państwa, w miejsce dotychczasowego sztandaru brytyjskiego. Po stu sześćdziesięciu dwu latach brytyjskiego panowania archipelag wysp seszelskich stał się politycznie niezależną republiką i 48 członkiem Organizacji Jedności Afrykańskiej (oficjalne przyjęcie na członka odbyło się 29 czerwca 1976 r.).

Archipelag wysp seszelskich położony w zachodniej części Oceanu Indyjskiego, około 1600 km od wybrzeży Kenii, obejmuje 92 wyspy dzielące się na dwie całkowicie różne formacje geologiczne: granitowe i koralowe. Powierzchnia nowej republiki² wynosi około 400 km². Największą i najważniejszą wyspą archipelagu jest Mahé (ok. 27 km długości i 10 km szerokości), na której położona jest stolica państwa Victoria. Inne większe wyspy archipelagu to: Praslin, Silhouette, La Digue, Curieuse, Félicité, North, St. Anne, Providence, Frigate, Denis, Cerf and Bird inaczej zwana Sea Cow. Wyspy zamieszkuje ok. 60 tys. ludności mówiącej po angielsku i francusku, będącej mieszaniną różnych ras (Afrykanie, Malgasz, Hindusi, Europejczycy i Chińczycy), i wyznającej w przeważającej większości chrześcijaństwo. Klimat wysp jest bardzo zdrowy pomimo podzwrotnikowego położenia geograficznego. Najwyższe temperatury letnie nie przekraczają 30°C w cieniu, a najniższe w najzimniejszych miesiącach nie spadają poniżej 25°C. Naturalnie w górzystych rejonach wysp (góry zajmują około 1/3 całości powierzchni archipelagu) temperatury te są nieco niższe. Najcieplejsza pora przypada w miesiącach od grudnia do maja, kiedy wieje północno-zachodni, wil-

¹ Nazwa archipelagu pochodzi od nazwiska wicehrabiego Moreau de Séchelles, generalnego kontrolera finansów Francji za panowania Ludwika XV.

² Różne źródła podają różne dane co do powierzchni archipelagu wysp seszelskich. Np. *The Colonial Office List 1957*, London 1957, s. 180, podaje obszar 156¼ mil², a wydawnictwo UNITAR-u pt. *A Small States and Territories. Status and Problems*, New York 1971, s. 63, podaje 404 km².

gotny monsun, a od czerwca do listopada wieje południowo-wschodni monsun, który przynosi lekkie ochłodzenie i osusza powietrze.

Dzieje wysp seszelskich znane są od kolonizacji europejskiej³. Prawdopodobnie pierwszą europejską ekspedycją, która wylądowała na wyspie Mahé, była wyprawa Kompanii Wschodnioindyjskiej zorganizowana około 1609 r. W latach 1741—1744 flota francuska przeprowadziła szereg wypraw rozpoznawczych poszczególnych wysp tego archipelagu, a w 1756 r. na bezludnej wyspie Mahé Francuzi postawili „Kamień posiadania” tego terytorium⁴. Pierwsi stali osadnicy zaczęli się osiedlać na wyspach dopiero w roku 1768. Anglicy po raz pierwszy zmusili kolonię francuską do kapitulacji 17 maja 1794 r., kiedy to kapitan Newcome na Orpheusie i z eskadrą kilku innych okrętów wojennych wpłynął do portu francuskiego na wyspie Mahé. Komendant M. de Quincy nadal zarządzał kolonią w imieniu republiki francuskiej po odpłynięciu floty angielskiej. W następnych latach flota brytyjska wielokrotnie próbowała zaanektować te niezmiernie ważne strategicznie wyspy. Na stałe Anglicy podporządkowali swojej władzy archipelag dopiero w roku 1810. Po upadku Napoleona na mocy traktatu paryskiego Séchelless, Ile de France (holenderska nazwa Mauritius), Rodrigues i szereg innych małych wysepek Anglicy włączyli do swego imperium. Zasadniczym powodem tej aneksji było zabezpieczenie dróg prowadzących do Indii⁵. Seszele i Mauritius zostały połączone w jedną kolonię i administrowane przez państwowych agentów brytyjskich aż do 1888 roku. Do roku 1827 administratorem nowo utworzonej kolonii był Francuz de Quincy⁶, a następnie przysyłani byli kolejno inni urzędnicy brytyjscy. W 1872 r., po utworzeniu Brytyjskiej Rady Pełnomocników Rządowych, Seszele otrzymały pewnego rodzaju autonomię finansową. W ślad za tym wyspy uzyskiwały coraz większą samodzielność z uwagi na swoje położenie i znaczenie strategiczne. W 1888 r. dla wysp seszelskich została utworzona rada wykonawcza i prawodawcza na czele z mianowanym przez rząd brytyjski administratorem. W jedenaście lat później administrator Szezeli otrzymał wszystkie prawa przysługujące gubernatorowi. Z dniem 31 sierpnia 1903 r. Seszele otrzymały status kolonii korony brytyjskiej z gubernatorem i radami: wykonawczą i prawodawczą.

³ O wiele wcześniej kupcy arabscy odwiedzali wyspy archipelagu seszelskiego, jednakże nie pozostawili po sobie trwałej kolonizacji. Portugalski podróżnik Vasco da Gama uzupełniał zapasy wody i żywności na wyspach archipelagu The Amirantes.

⁴ *The Colonial Office...*, s. 181.

⁵ *Histoire Général de l'Afrique noire*, t. 2, Paris 1971, Presses Universitaires de France, s. 359—360.

⁶ W służbie rządu francuskiego pozostawał on 20 lat, a później przez 18 lat był wysokim urzędnikiem brytyjskim.

Pierwsze prawo wyborcze dla obywateli wyspy zostało wprowadzone dopiero w roku 1948. Prawo do głosowania w wyborach do rady ustawodawczej zostało przyznane tym wszystkim pełnoletnim mieszkańcom archipelagu, którzy wykazali się umiejętnością czytania i pisania. W tym czasie rada ustawodawcza składała się z gubernatora, będącego jej prezydentem, oraz 12 członków, w tym tylko 4 wybieranych przez ludność.

Zmiany polityczne, które zaczęły wprowadzać władze kolonialne po drugiej wojnie światowej, spowodowane były długotrwałym kryzysem ekonomicznym. Kryzys ten nękał Seszele od lat trzydziestych XIX w. Przyczyn tego kryzysu było wiele. Wprawdzie osadnictwo europejskie na wyspach zaczęło się dosyć późno, bo dopiero po roku 1770, ale ludności przybywało bardzo wiele, ponieważ sprowadzano niewolników. Zapotrzebowanie na siłę roboczą rosło bardzo szybko ze względu na rozwój uprawy bawełny. Koniunktura na bawełnę trwała bardzo krótko, gdyż konkurencja amerykańska zdeorganizowała tę dziedzinę gospodarki Seszeli. W tym też czasie Anglicy znieśli niewolnictwo także na wyspach⁷. Zabrakło więc i siły roboczej, aby ożywić gospodarkę wprowadzeniem nowej opłacalnej uprawy trzciny cukrowej. Otwarcie Kanału Sueskiego i postęp techniczny w wielu dziedzinach gospodarki po odkryciach naukowych w zakresie techniki otwały nowe perspektywy i nadzieje na poprawę gospodarki i dobrobyt ludności. Z braku jednakże szybkiego zastosowania w praktyce tych szans, możliwości te nie zostały zrealizowane aż do wybuchu I wojny światowej. Dla Seszeli wojna ta przyniosła same niepomyślne rezultaty gospodarcze. Ilość statków handlowych, zawijających do portu Victoria, zmniejszyła się poważnie. Handel z Niemcami, którzy usadowili się i zagospodarowali w Afryce wschodniej, został zdeorganizowany. Jednakże w tym samym czasie liczba ludności powiększała się nieustannie, powodując poważny wzrost bezrobocia, a tym samym i niezadowolenia. Trudności ekonomiczne pogłębiły się w okresie międzywojennym wskutek wielkiego kryzysu, który nie został złagodzony na wyspach nawet wybuchem II wojny światowej. Dlatego też Colonial Office zaraz po wojnie powziął decyzję o udzieleniu Seszelom autonomii, która miała doprowadzić do pełnej niepodległości.

Rząd brytyjski w oficjalnym raporcie⁸ przedstawionym w 1947 r. sekretarzowi generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych podawał, że na 35 023 mieszkańców aż 80% dorosłej ludności cierpiało na choroby weneryczne, ponadto 75% ludzi dotkniętych było chorobami

⁷ *Histoire Générale de l'Afrique...*, s. 362.

⁸ *Non-Self-Governing Territories. Summaries and Analysis of Information Transmitted to the Secretary-General During 1947*. Lake Success, New York 1948, s. 258.

pasożytniczymi, a i inne choroby, takie jak gruźlica, były dość rozpowszechnione. Na całym archipelagu działało w tym czasie tylko sześciu lekarzy, brak było lekarstw i opieki szpitalnej. Władze kolonialne dopiero pod naciskiem ONZ rozpoczęły w 1952 r. działalność, mającą na celu polepszenie stanu zdrowotności ludności Seszele. Specjalną kliniką chorób żołądkowych została otwarta w 1955 r. i przy pomocy Światowej Organizacji Zdrowia rozpracowany został plan zwalczania zakaźnych chorób żołądkowych. Światowa Organizacja Zdrowia dopomogła także w szkoleniu higienistek i pielęgniarek. W 1957 r. po raz pierwszy przeprowadzono na szerszą skalę szczepienia dzieci przeciwko dyfterytowi, kokluszowi i tężcowi. W związku z rozwojem turystyki międzynarodowej wzrosła także potrzeba poprawy zdrowotności służb hotelarskich i restauracyjnych. Dlatego też, począwszy od 1973 r., władze kolonialne przyznały poważniejsze środki finansowe na służbę medyczną⁹.

O wiele gorzej sytuacja przedstawia się w zakresie oświaty. Do końca II wojny światowej szkolnictwo podstawowe i średnie znajdowało się w rękach prywatnych misji religijnych, które nie otrzymywały prawie żadnej pomocy finansowej od władz kolonialnych. W latach 1944—1949 administracja kolonialna przeprowadziła reorganizację szkolnictwa. Dziesięcioletni plan rozwoju oświaty, opracowany przez zespół kierowany przez dyrektora edukacji Seszeli, został zatwierdzony w 1945 r. przez administrację kolonii. Plan ten zakładał, iż w 1956 r. 80% dzieci w wieku od 6 do 11 lat oraz 50% dzieci w wieku od 12 do 15 lat zostanie objętych obowiązkowym nauczaniem¹⁰. Jednakże plany te nie zostały zrealizowane nawet w roku 1973, ponieważ tylko 60% dzieci w wieku od 6 do 15 lat znajdowało się w szkołach¹¹.

Warunki życia ludności uzależnione są od stanu gospodarki wyspy, która opierała się głównie na uprawie palmy kokosowej i produkcji kopry. Plantacje palmy kokosowej były i są głównym bogactwem wysp seszelskich. Zajmują one powierzchnię ponad 100 tys. ha, na których rośnie około 2 mln drzew różnych odmian. Na wyspie Praslin, drugiej co do wielkości wyspy archipelagu, rośnie rzadka odmiana palmy kokosowej, tzw. morska, której owoce są wyjątkowo dobre i są cennym towarem eksportowym. Innym ważnym towarem eksportowym jest cynamon i różnego rodzaju olejki (z liści cynamonu, z kory cynamonu i paczuli). W ostatnich latach wprowadza się na wyspach uprawę herbaty, a to ze względu na dobre rezultaty uzyskane w republice Mauritius.

⁹ *Report of the Special Committee on the Situation with Regard to the Independence to Colonial Countries and Peoples. Official Records of the General Assembly. Thirtieth Session, Supplement No 23 (A/10023/Rev.1).*

¹⁰ *Progress of the Non-Self-Governing Territories under the Charter; t. 5: Territorial Surveys, United Nations, New York 1960, s. 155.*

¹¹ *Report of the Special Committee...*, paragraf 41.

Mimo dość poważnych możliwości eksportowych wyżej wymienionych artykułów rolniczych kolonia, zwłaszcza po zakończeniu II wojny światowej, odczuwa poważne trudności gospodarcze. Trudności te wynikają głównie z braku żywności, którą trzeba importować. W miarę wzrostu ludności trzeba z każdym rokiem importować więcej ryżu, cukru, mąki pszennej, kukurydzy, masła i serów. Deficyt wynikający z ujemnego salda między eksportem a importem pokrywany był do tej pory przez władze kolonialne, które w ten sposób usprawiedliwiały konieczność brytyjskiego panowania nad wyspami. Rząd brytyjski we wszystkich organach dekolonizacyjnych ONZ przy rozpatrywaniu sprawy udzielenia niepodległości wyspom seszelskim zasłaniał się zawsze argumentem, iż terytorium nie jest w stanie samoistnie gospodarczo istnieć. Dlatego też kolonialna administracja nie była zainteresowana w rozwijaniu takich dziedzin gospodarki, które by mogły przynieść Seszelom niezależność gospodarczą. Między innymi do takich gałęzi zaliczyć można rybołówstwo¹² i górnictwo. Przy odpowiedniej eksploatacji fosforytów oraz zasobów guana na wyspach nie zamieszkałych, można było zapewnić dość pokaźne dochody dla gospodarki narodowej Seszeli. Jednakże podstawową gałęzią gospodarki przy odpowiedniej intensyfikacji powinno zostać rolnictwo. Albert René¹³, minister robót publicznych i rolnictwa w pierwszym koalicyjnym rządzie Jamesa Manchama¹⁴, jest zdania, że rolnictwo kryje jeszcze olbrzymie rezerwy, które muszą być wykorzystane. Według jego oceny tylko 10% ziem nadających się pod uprawę jest użytkowana. Dla zagospodarowania wszystkich ziem użytkowych konieczna jest reforma rolna. Wielcy posiadacze ziemscy, których jest na wyspach kilkudziesięciu, nie troszczą się o sprawy wyżywienia narodu. „Reforma rolna jest więc potrzebna nie tylko dla zapewnienia większej sprawiedliwości społecznej, ale także dla dostarczenia ludności Seszeli potrzebnych produktów rolnych po umiarkowanych cenach”¹⁵. Pierwsze sygnały na tę wypowiedź nie budzą optymistycznych nadziei na pozytywne i łatwe rozwiązanie tej kwestii. Kilku wielkich posiada-

---

¹² Konieczne są nakłady na rozwój floty rybackiej i szkolenie kadry.

¹³ Przywódca opozycyjnej partii (The Seychelles People's United Party SPUP — Zjednoczona Partia Ludowa Seszeli), dzięki której Seszele uzyskały niepodległość.

¹⁴ Przywódca rządzącej partii (The Seychelles Democratic Party SPD — Demokratyczna Partia Wysp Szeszelskich), która początkowo opowiadała się za integracją Seszeli z Wielką Brytanią. Jednakże działalność opozycji przy wydatnej pomocy krajów afrykańskich, zwłaszcza Organizacji Jedności Afrykańskiej, spowodowała zmianę stanowiska tej partii.

¹⁵ M. Denuzière, *Les Seychelles, au plus près du bonheur*, „Le Monde”, 27 mai 1976.

czy ziemskich sprzedało swoje posiadłości firmom hotelarskim po wysokich cenach, a inni z pewnością ani nie przekażą rządowi swoich posiadłości, ani ich nie sprzedadzą małorolnym lub bezrolnym chłopom po umiarkowanych cenach. Tym bardziej jest to mało prawdopodobne, iż międzynarodowi spekulanci bardzo się interesują tymi wyspami, posiadającymi przyjemny klimat, a więc doskonałe warunki do rozwoju turystyki, dającej w dzisiejszych czasach wysokie zyski. Jednakże bardziej niebezpieczne dla Seszeli jest zainteresowanie tymi wyspami brytyjskich i amerykańskich kół wojskowych. Zainteresowanie to sięga roku 1947, kiedy Indie i Pakistan uzyskały niepodległość. Wielka Brytania nie musiała teraz troszczyć się o zabezpieczenie drogi do Indii, ale olbrzymiego znaczenia nabrało zabezpieczenie tzw. drogi naftowej, wiodącej od Zatoki Perskiej. Osłabiona gospodarczo Wielka Brytania nie była w stanie nadal finansować swoich baz zamorskich. Politycy brytyjscy musieli przyjąć inne, mniej kosztowne koncepcje organizacji imperium. Dlatego też rząd Wielkiej Brytanii postanowił zlikwidować swoje bazy wojskowe „na wschód od Suez”. Trudno było jednakże pogodzić się z całkowitą utratą wpływów na politykę dalekowschodnią, bliskowschodnią i afrykańską. Dlatego też stworzono koncepcję zachowania niewielkich baz w różnych rejonach świata, a wśród nich na Oceanie Indyjskim. Tak więc doszło do utworzenia Brytyjskiego Terytorium Oceanu Spokojnego. W skład tego Terytorium weszły z dniem 8 listopada 1965 r. oderwane od Seszeli trzy wyspy: Aldabra, Farquhar i Desroches, oraz archipelag Czagos zabrany Republice Mauritius¹⁶. W archipelagu Czagos wysepka Diego Garcia została przekształcona w bazę wojskową angielsko-amerykańską. Rząd republiki Mauritius po uzyskaniu niepodległości wystąpił z ostrym protestem przeciwko militaryzacji archipelagu, wysuwając przy tej decyzji zarzut pogwałcenia przez Wielką Brytanię porozumienia z Mauritiusem, które zabraniało militaryzacji wysp na Oceanie Indyjskim. Według wyjaśnień Jamesa Manchama, przywódcy rządzącej Demokratycznej Partii Wysp Seszelskich¹⁷, rada ustawodawcza Seszeli nie wyraziła zgody na oderwanie trzech wysp od Seszeli, a jedynie na zmiany w sposobie administrowania¹⁸. Najpraw-

¹⁶ Rząd brytyjski w Organizacji Narodów Zjednoczonych zakomunikował, że oderwanie wysp odbyło się za zgodą rządów Mauritiusa i Seszeli.

¹⁷ W wyborach powszechnych do Rady Rządowej, które odbyły się 12 grudnia 1967 r., partia ta zdobyła nieznaczną większość głównie dzięki poparciu władz brytyjskich. Partia Manchama wypowiadała się w tym czasie za ścisłą integracją wysp seszelskich z Wielką Brytanią.

¹⁸ *Report of the Special Committee on the Situation with Regard to the Implementation of the Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples*, t. 3, s. 14—15, General Assembly Official Records: Twenty-fifth, Session Supplement No 23 (A/8023 rev.1).

dopodobniej wypowiedź związana była z rosnącym niezadowoleniem na wyspach przeciwko ugodowej polityce partii rządzącej wobec Wielkiej Brytanii. Szybka militaryzacja zachodniej części Oceanu Indyjskiego, a zwłaszcza rozbudowa baz wojskowych przy udziale Stanów Zjednoczonych wywołały głębokie zaniepokojenie wśród rządów i ludności tego rejonu. Następstwa tej militaryzacji zaczęły być realnie groźne dla wszystkich niepodległych państw afrykańskich i nie tylko afrykańskich. W związku z tym zaniepokojeniem narastało niezadowolenie ludności, która w każdej chwili mogła zdecydowanie wystąpić nie tylko przeciwko władzom kolonialnym, ale także przeciwko współpracującej z nimi Demokratycznej Partii Wysp Szeszelskich. Ponadto już w tym czasie opozycyjna Zjednoczona Partia Ludowa Szeszeli nawiązała trwałe kontakty z Organizacją Jedności Afrykańskiej.

W dniach od 9 do 13 marca 1970 r. odbyła się w Londynie konferencja poświęcona konstytucji Szeszeli. Konferencja ta poprzedzona była ostrą walką polityczną pomiędzy dwiema, rywalizującymi partiami. Od grudniowych wyborów powszechnych w 1967 r. zarysowały się wyraźnie dwie koncepcje rozwiązania problemu Szeszeli. James Mancham popierany przez władze kolonialne domagał się integracji Szeszeli z Wielką Brytanią. „Chcemy być wolni, aby zarządzać swoimi sprawami wewnętrznymi według własnej woli. Wolność ta jednakże powinna być rozumiana tylko we współpracy z Wielką Brytanią, bez domagania się suwerenności międzynarodowej, która dla nas nic nie znaczy”¹⁹ — wyjaśnił swój program polityczny J. Mancham w rozmowie z zachodnimi dziennikarzami. Z drugiej strony opozycja z Albertem René przywódcą Zjednoczonej Partii Ludowej jakkolwiek nie negowała pewnych związków z Wielką Brytanią, to jednakże kategorycznie domagała się samostanowienia. Ze względu na zagrożenie, wynikające z militaryzacji zachodniej części Oceanu Indyjskiego, Komitet Wyzwoleńczy Organizacji Jedności Afrykańskiej udzielił zdecydowanego poparcia Zjednoczonej Partii Ludowej. W tej sytuacji na arenie międzynarodowej, a zwłaszcza w Organizacji Narodów Zjednoczonych Mancham i jego partia znaleźli się w izolacji. Także wśród ludności Szeszeli, na skutek umiejętnej propagandy opozycji, wpływy zwolenników integracji z Wielką Brytanią wydatnie zmalały. Ideologiczna i polityczna ofensywa opozycji doprowadziła do faktycznego sparaliżowania prac rady Szeszeli, w której posiedzeniach w grudniu 1968 r. (II sesja) i w marcu 1969 r. (III sesja) przedstawiciele obu partii wysp nie wzięli udziału.

W dniu 18 maja 1969 r. Albert René w przemówieniu radiowym zapowiedział, że wobec kryzysu politycznego, który wyniknął na skutek braku postępu w pracach nad nową konstytucją, on udaje się do Lon-

¹⁹ „Afrique Contemporaine”, no 74, juillet-août, 1974, s. 10.

dynu, by przedyskutować z rządem angielskim sprawy przyszłości Seszeli. Ta zapowiedź radiowa przyspieszyła także prywatną wizytę w Foreign Office i w Commonwealth Office J. Manchama, który w lipcu konferował z lordem Shepherdem i wyższymi urzędnikami brytyjskimi na temat przyszłego statusu terytorium. Wynik tych rozmów z oboma politykami seszelskimi nie został ujawniony w żadnym komunikacie rządowym czy też prasowym. Jedynie lord Shepherd zakomunikował w parlamencie brytyjskim, że „głównym dążeniem rządu będzie spełnienie życzeń ludności Seszele na temat przyszłego statusu Terytorium”²⁰, i że on sam uda się wkrótce ze specjalną misją na wyspy. Podczas wizyty w Londynie obaj przywódcy partyjni nie zmienili swoich stanowisk w sprawie rozwiązania problemu Seszeli. Tak na przykład Mancham w liście opublikowanym w londyńskim „The Times”²¹ apelował do rządu brytyjskiego, aby nie udzielał niepodległości Seszeleom wbrew woli ludności tego Terytorium. Po opublikowaniu tego listu nie można było mieć żadnych wątpliwości, iż sprawa przyznania niepodległości Seszeleom będzie bardzo trudna do zrealizowania.

Lord Shepherd przebywał na wyspach od 18 do 26 września 1969 r. i po konsultacjach z gubernatorem, członkami rady oraz przedstawicielami społeczeństwa Seszeli musiał przyznać, że konstytucja wprowadzona w życie w końcu 1967 r. nie zdała egzaminu i że należy ją zmienić. W dniu 2 grudnia 1969 r. podczas IV sesji rady Seszeli został przyjęty wniosek o konieczności zmiany konstytucji.

Na konferencji, która odbyła się w dniach od 9 do 13 marca 1970 r. w Londynie, poświęconej przygotowaniu nowej konstytucji seszelskiej przewodniczył lord Shepherd. Na tej konferencji James Mancham zaproponował, aby Seszele stanowiły integralną część Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii, będąc na takim samym statusie politycznym jak Channel Islands²² i Isle of Man²³. Jednakże przywódcy opozycji seszelskiej sprzeciwili się kategorycznie takiej koncepcji. Konferencja zakończyła się kompromisem i uczestnicy jej postanowili, iż do końca 1970 r. na wyspach seszelskich nastąpi reorganizacja władz oraz zostanie wprowadzona nowa konstytucja. Nowy projekt zakładał, że brytyjski gubernator będzie odpowiedzialny przede wszystkim za sprawy zagraniczne, obronę, sprawy wewnętrzne i środki masowego przekazu Tery-

²⁰ *Report of the Special Committee G. A. Official Records: twenty-fifth Session*, Supplement No 23 (A/8023/Rev.1), s. 11.

²¹ „The Times”, 16 July 1969.

²² Grupa wysp brytyjskich (Jersey, Guernsey, Alderney i Sark) leżących w Kanaale Angielskim w odległości od 16 do 50 km od wybrzeży Francji.

²³ Wyspa leżąca na Morzu Irlandzkim. Starożytna Monapia lub Mona, będąca w IX—XIII w. posiadłością norweską, w XIII—XIV w. szkocką, a od XIV w. angielską.

torium. Rada ministrów z premierem na czele miała kierować pozostałymi resortami wysp, nie będącymi w bezpośredniej gestii gubernatora. Wreszcie zgromadzenie ustawodawcze składać się będzie z 15 członków wybieranych w wyborach powszechnych oraz wchodzących w jego skład *ex officio* członków rady ministrów. Zgodnie z założeniami konferencji nowy system zarządzania Terytorium został wprowadzony w końcu 1970 r. Premierem rady ministrów został James Mancham, który od pierwszych dni urzędowania znalazł się w dość trudnej sytuacji politycznej. Z jednej strony był atakowany przez opozycję mającą poparcie Organizacji Jedności Afrykańskiej za serwilistyczne stanowisko wobec Wielkiej Brytanii, a z drugiej władze kolonialne wykazywały swoją „niechęć do wypełniania swojej odpowiedzialności”²⁴. Dlatego też J. Mancham całą swoją energię skierował na to, aby poprawić stosunki z krajami afrykańskimi. Przy wydatnym poparciu Foreign Office zdołał on w lutym i w marcu 1973 r. odbyć podróż do stolic krajów afrykańskich²⁵, gdzie wyjaśniał różnice istniejące pomiędzy Seszele a koloniami portugalskimi. Wyjaśnienia te miały doprowadzić do cofnięcia pomocy przez Organizację Jedności Afrykańskiej dla opozycyjnej partii Seszeli, kierowanej przez A. René. Premier Seszeli dowodził, że poparcie udzielane Zjednoczonej Partii Ludowej Seszeli jest mieszanym się w wewnętrzne sprawy państwa. Ówczesny sekretarz generalny Organizacji Jedności Afrykańskiej Nzo Ekwangaki zaprzeczył tym oskarżeniom, lecz w maju 1973 r. na konferencji ministrów tej organizacji została przyjęta rezolucja²⁶ krytykująca ostro Wielką Brytanię za nieudzielenie

²⁴ *Africa Contemporary Record. Annual Survey and Documents 1973—1974*, Africana Publishing Company, New York 1974, s. B 358.

²⁵ Na trasie jego podróży znalazły się takie stolice, jak Nairobi, Kinshasa, Lagos, Jaunde i Abidżan.

²⁶ *Selected Resolutions Adopted by the Twenty-first Ordinary Session of the OAU Council of Ministers, Addis Abeba, 17—24 May 1973. On the Seychelles Islands*, CM/Res. 302 (XXI). „Rada Ministrów, po rozpatrzeniu odpowiednich części raportu Administracyjnego Sekretarza Generalnego na temat sytuacji w Terytoriach pod brytyjskim zwierzchnictwem, (CM/502/Part II): 1. ponownie potwierdza nieprzeobrażone prawo ludności Seszeli do samostanowienia i niepodległości zgodnie z rezolucją 1514 (XV) Zgromadzenia Ogólnego ONZ; 2. następnie ponownie potwierdza swoje pełne poparcie oraz solidarność z ludnością wysp seszelskich kierowaną przez Zjednoczoną Partię Ludową Seszeli w jej walce o samostanowienie i niepodległość; 3. potępia rząd Zjednoczonego Królestwa, mocarstwo administrujące, za ciągłą odmowę zadośćuczynienia rezolucjom Narodów Zjednoczonych, wzywających do zakończenia jego kolonialnej obecności na wyspach; 4. apeluje do wszystkich państw, aby dostarczyły ludności wysp, kierowanej przez Ruch Wyzwoleńczy Terytorium, maksimum moralnej, politycznej, dyplomatycznej i materialnej pomocy w takim stopniu, aby umożliwić jej pomyślne prowadzenie walki o wolność i niezależność. *Africa Contemporary Record*, t. 6, New York 1974, Africana Publishing Company, s. C 12.

Seszelom niepodległości. W lecie 1973 r. J. Mancham z okazji pobytu w Londynie wyjaśnił w „The Times”²⁷ swoją działalność na forum międzynarodowym, a zwłaszcza przyczyny ożywionych kontaktów z Organizacją Jedności Afrykańskiej. „W okresie ostatnich trzech lat — wyznawał z rzadką szczerością — poświęciłem dużo czasu i energii, aby Organizacja Jedności Afrykańskiej respektowała wolę większości ludności Seszeli, która pragnie, aby jej kraj utrzymał więzy ze Zjednoczonym Królestwem”.

Rozbieżności pomiędzy dwoma rywalizującymi ze sobą partiami politycznymi Seszeli trwały aż do roku 1974. Po wyborach kwietniowych w 1974 r., które odbyły się w niezwykle napiętej atmosferze (trzeba było w Victorii używać policji do rozpędzenia demonstrantów), James Mancham został zaprzysiężony na premiera rządu po raz drugi. Na uroczystości związanej z zaprzysiężeniem nowego rządu premier oświadczył, że pragnie współpracować z opozycją na zasadach demokratycznych. Zarysowały się więc możliwości osiągnięcia porozumienia, zwłaszcza że rządząca partia przyjęła formułę opozycji: „całkowita niepodległość dla Seszeli”²⁸.

Jesienią 1974 r. odbyły się w Londynie rozmowy między przedstawicielami Foreign i Commonwealth Office a reprezentantami rządu Seszeli. Dzięki tym rozmowom doszło do konstytucyjnej konferencji w Londynie w marcu 1975 r., w której uczestniczyli delegaci partii politycznych Seszeli, brytyjski gubernator Seszeli C. H. Allan oraz wyżsi urzędnicy Foreign i Commonwealth Office Zjednoczonego Królestwa. Na zakończenie konferencji został wydany komunikat, którego kopię rząd brytyjski przekazał komitetowi 24 ONZ. Komunikat głosił, że konferencja zakończyła się porozumieniem dwóch politycznych partii Seszeli na temat utworzenia rządu koalicyjnego i zasad wprowadzenia przejściowej konstytucji oraz przyjęła wiele punktów konstytucji niepodległościowej. W dniach od 19 do 22 stycznia 1976 r. odbyła się konferencja, na której przyjęto konstytucję nowej republiki.

Nowa konstytucja²⁹ różniła się od poprzednich głównie tym, iż głosiła, że Seszele stają się niezależną republiką z prezydentem jako głową państwa (do tej pory była królowa angielska) i z pełną odpowiedzialnością w sprawach wewnętrznych, polityki zagranicznej i obrony.

²⁷ „The Times”, 24 July 1973.

²⁸ W nieoficjalnych rozmowach J. Mancham mówił, że decyzję o akceptacji niepodległości powziął na skutek presji Komitetu Wyzwoleńczego Organizacji Jedności Afrykańskiej i odrzucenia przez Wielką Brytanię propozycji integracji Terytorium ze Zjednoczonym Królestwem i udzielenia Seszelom statusu „Państwa Stowarzyszonego”.

²⁹ „Afrique nouvelle”, no 1409, 30 juin au 6 juillet 1976, s. 13—15.

Z dniem 28 czerwca otwiera się nowa karta w dziejach archipelagu Seszelskiego. Przed młodą republiką otwierają się możliwości samodzielnego rozwoju. Na XXXI Sesji Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych Republika Seszelska zostanie 145 członkiem tej organizacji. Przedstawiciele młodej republiki powinni pamiętać, że nie mała zasługę w uzyskaniu niepodległości zawdzięcza to państwo organom dekolonizacyjnym ONZ, w których pracach brały aktywny udział kraje socjalistyczne, a wśród nich i Polska.

Polska należała do krajów, które zdecydowanie przeciwstawiały się praktykom mocarstw kolonialnych niewykonywania ciężących na nich obowiązków, a zwłaszcza fikcyjnym zmianom statusu kolonii poprzez przyłączenie ich do metropolii. Naczelną zasadą, którą kierowała się polska delegacja w ONZ w sprawach kolonialnych, był zawsze interes ludności zamieszkującej kolonie. Umożliwienie ludności kolonii swobodnego wyrażania woli, m.in. drogą plebiscytów nadzorowanych przez ONZ, stanowiło w polskim przekonaniu niezbędną przesłankę formułowania decyzji o jej losie.

Obecnie po uzyskaniu niepodległości przed narodem nowej, niepodległej republiki otwierają się ciekawe perspektywy, a zwłaszcza konieczność walki z zacofaniem gospodarczym. Możliwości do wygrania tej batalii są bardzo duże. Czy władze republiki poprowadzą dobrą drogą naród do zwycięstwa, trudno przewidzieć. Wiadomo, że prezydent Man-cham odbył już ważną wizytę w Paryżu³⁰, dzięki której prezydenci podpisali porozumienie o współpracy pomiędzy republikami.

---

³⁰ „Le Monde”, 17 juillet 1976.